

سیستم کشف پولشویی (MLD)

بیژن بیدآباد^۱

چکیده

کاستی‌های موجود در زمینه جلوگیری از پولشویی از معضلات مهمی است که به حقوق فعالان اقتصادی و دولت، و اقتصاد کشور صدمه می‌رساند. بزه‌های مالی، فرار مالیاتی، قاچاق، تبانی، اختلاس و جرم‌ها و تخلفات متنوع دیگر همگی در ذیل واژه پولشویی می‌گنجد که کشف و برخورد با آنها می‌تواند منجر به اصلاحات بزرگی در اقتصاد کشور شود. سیستم کشف پولشویی (MLD)^۲ در این راستا زمینه را برای کشف تخلفات و در نتیجه حمایت از کسانی که فعالیت اقتصادی قانونی دارند فراهم می‌آورد. این سیستم به عنوان یکی از سیستم‌های مکمل بانکداری راستین است که می‌تواند بصورت مستقل نیز اجرا شود.

چنانچه شرایط به گونه‌ای اطراف معاملات اقتصادی زیرزمینی را ملزم به استفاده از شبکه بانکی نماید و سازمان مالیاتی کشور نظارت خاص بر معاملات عمده و حمل و نقل کالاها داشته باشد عملیات اقتصاد زیرزمینی از طریق تطبیق اطلاعات معاملات و اطلاعات بانکی در سیستم کشف پولشویی (MLD) قابل کشف و رهگیری است. این سیستم تمهیدات و شرایط ساختاری و الکترونیکی امکان تطبیق اطلاعات مالیاتی با اطلاعات بانکی را فراهم می‌آورد.

کلید واژه: پولشویی، اطلاعات بانکی، مالیات بر ارزش افزوده، بانکداری راستین

مقدمه

با توسعه جوامع، شیوه‌های قانون‌گریزی نیز توسعه می‌یابد و لذا باید برای الزام همگان به رعایت قانون شیوه‌هایی مدرن و منطبق با شرایط اجتماعی جامعه و مبتنی بر دانش و فناوری روز بکار گرفت تا نظارت قانون بر ابعاد معین فعالیت‌های اشخاص سایه اندازد. بانکداری راستین منطبق بر احکام شرع مطهر تدوین گردید تا نه تنها منجر به حذف ربا گردد بلکه وجوه مختلف آموزه‌های عدالت و اخلاق اسلامی را نیز در وجوه مختلف عملیات بانکی نهادینه سازد. محاسن بانکداری راستین در همه زمینه‌های عملیات بانکی، مالی، اقتصادی، اخلاقی، اجتماعی و بین‌المللی آنقدر گسترده است که می‌تواند به عنوان مولفه اساسی در اصلاح ساختار بانکی و بسیاری از ساختارهای مالی کشور قرار گیرد. لذا در این راستا پیشنویس‌های لایحه قانونی^۳ و آیین‌نامه اجرایی^۴ بانکداری راستین تدوین گردید.^۵

^۱ دکتر بیژن بیدآباد، مشاور ارشد بانکداری اسلامی، بانک ملی ایران

bidabad@yahoo.com bijan@bidabad.com <http://www.bidabad.com/>

^۲ Money Laundering Detection System (MLD)

^۳ بیژن بیدآباد، آذرننگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری‌فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پورپهروز، پیشنویس لایحه قانونی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱.

^۴ بیژن بیدآباد، آذرننگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری‌فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پورپهروز،

یکی از سیستم‌های مهم که می‌تواند در کشف پولشویی موثر باشد سیستم مالیات بر ارزش افزوده می‌باشد. این سیستم اگر کامل اجرا شود می‌تواند تقریباً کلیه معاملات عمده مالی در اقتصاد را تحت پوشش و نظارت قرار دهد و از فرار مالیاتی جلوگیری کند. سیستم مالیات بر ارزش افزوده یک سیستم خوداجرا است و همه مودیان مالیاتی عملاً مأمور مالیات هستند. با توجه به این که مودیان برای استفاده از اعتبار مالیاتی ملزم به ارائه فاکتور هستند زمینه شناسایی خود به خود میزان معاملات سایر مودیان را نیز فراهم می‌نمایند. چنانچه اجرای مالیات بر ارزش افزوده صحیح باشد، یک سیستم اطلاعاتی کامل از معاملات و مبادلات تجاری بوجود می‌آید که به شفافیت مبادلات و فعالیتهای اقتصادی می‌انجامد.

کلیه عملیات تجاری یا مالی به قصد انتفاع یا غیرانتفاعی از لحاظ مالی تبادل‌های اقتصادی هستند که مشمول نظام اطلاعاتی سیستم مالیات بر ارزش افزوده می‌باشند. همچنین با هر معامله و انتقال کالا یا خدمت باید یک پرداخت و دریافت پولی اعم از نقدی یا وعده‌دار وجود داشته باشد. دو اطلاع از هر معامله یعنی اطلاعات کالایی و اطلاعات پولی قابل تطبیق هستند و اگر منطبق بر هم نباشند باید خلل و ظنی از نوع پولشویی در معامله وجود داشته باشد. سیستم کشف پولشویی (MLD)^۶ شرایط ساختاری و الکترونیکی تطبیق اطلاعات مالیاتی با اطلاعات بانکی را فراهم می‌آورد. چنانچه شرایط لازم به گونه‌ای اطراف معاملات اقتصاد زیرزمینی را ملزم به استفاده از شبکه بانکی نماید و سازمان مالیاتی کشور نظارت خاص بر معاملات عمده و حمل و نقل کالاها داشته باشد عملیات اقتصاد زیرزمینی از طریق تطبیق اطلاعات معاملات و اطلاعات پولی در سیستم کشف پولشویی (MLD) قابل کشف و رهگیری است. برای انجام این عملیات سازمان و تشکیلات خاصی باید در وزارت امور اقتصادی و دارائی تشکیل شود تا اطلاعات بانکی و مالیاتی را دریافت و پردازش نماید.

عملکرد سیستم کشف پولشویی می‌تواند به کارائی و شفافیت مالی در اقتصاد منجر شده و عملاً بنیان‌های ثبات و رشد و توسعه اقتصاد و اخلاق و اعتماد افراد را فراهم آورده که به نوبه خود غنا سرمایه اجتماعی را به دنبال خواهد داشت. عملیات سیستم کشف پولشویی (MLD) با هماهنگی با دیگر ضوابط کلی تدوین شده در بانکداری راستین انجام و تسهیل خواهد شد.

گونه‌های رفتار اقتصادی - مالی

فعالیت فعالان اقتصادی از لحاظ عملکرد، در مجموعه‌ای از فعالیت‌های رسمی و غیررسمی و آشکار و پنهان طبقه‌بندی می‌شوند.^۷ فعالیت‌های متعارف اقتصادی علی‌القاعده فعالیت‌هایی هستند که از لحاظ قانونی و عرف در زمره فعالیت‌های مشروع جامعه تلقی می‌شوند. در حاشیه فعالیت‌های متعارف اقتصادی، فعالیت‌های زیادی نیز هست که دور از چشم آمارگیران و تحلیلگران اقتصادی قرار دارد. به طور کلی، تمامی فعالیت‌های اقتصادی که به علل مختلف در

^۵ پیشنویس آئین‌نامه اجرائی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱.

^۶ - مستندات بانکداری راستین در بخش بانکداری راستین وب‌سایت <http://www.bidabad.com> قابل دسترس است.

^۷ بیژن بیدآباد، طرح تفصیلی سیستم کشف پولشویی (MLD)، سیستم مکمل بانکداری راستین. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. ۱۳۹۱. <http://www.bidabad.com/doc/detailed-mld.pdf>

^۸ بیژن بیدآباد، گونه‌شناسی نهادهای مالی و مراکز تصمیم‌گیری اقتصادی در ساختار اقتصاد ایران، مجموعه مقالات سیزدهمین کنفرانس سالانه سیاست‌های پولی و ارزی، نقش نهادهای مالی در توسعه اقتصادی: عملکرد و چشم‌انداز - تجربه ایران، پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی ایران، ۳۱-۳۰ اردیبهشت ۱۳۸۲، صفحات ۴۴۶-۳۹۱، تهران. <http://www.bidabad.com/doc/nahadhaveh-mali.pdf>

حسابداری ملی به شمار می‌آیند، بخش آشکار و فعالیت‌هایی که در حسابداری ملی درج و محاسبه نمی‌شوند، بخش پنهان اقتصاد را تشکیل می‌دهند. فعالیت‌هایی نظیر بخش خانوار، بخش غیررسمی، بخش غیرعادی و بخش غیرقانونی در زمره بخش پنهان اقتصاد قرار می‌گیرند.

بخش‌های اقتصاد رسمی و خانوار و غیررسمی بخش‌هایی هستند که به طور قانونی اقدام به تولید می‌نمایند. در بخش رسمی، تولید و مبادله به صورت قانونی انجام می‌شود و در بخش خانوار، مبادله به صورت اقتصادی آن صورت نمی‌پذیرد. در بخش غیررسمی تولید و مبادله صورت می‌پذیرد و کالاها و خدمات ارائه شده، دارای قیمت نیز می‌باشند ولی در حسابداری ملی ثبت نمی‌شوند لذا از دو بخش اخیر به نام بخش‌های پنهان نام می‌بریم. در بخش دیگر که از آن تحت عناوین بخش‌های غیرعادی و غیرقانونی نام برده شد؛ در فعالیت فعالان اقتصادی به نحوی عملی غیرقانونی به وقوع می‌پیوندد. در بخش غیرعادی، تولید کالا یا خدمت قانونی است ولی با اعمال خلاف قانون همراه است. در بخش غیرقانونی، تولید کالا یا خدمت از اصل عمل غیرقانونی می‌باشد، تا چه رسد به توزیع و مبادله آن. این دو بخش را می‌توان بخش‌های زیرزمینی نامید.

اقتصاد پنهان از لحاظ عدالت اجتماعی در هر جامعه‌ای مورد اعتراض شهروندان آن جامعه نیست؛ زیرا رویه متعارفی است که در خانوارها و گروه‌های تولیدی کوچک در سطح جامعه رواج دارد و کلیه اعمال این گروه‌ها از لحاظ قانونی به طریقی تأیید و حمایت هم می‌شود یا حداقل مخالفتی با غالب این فعالیت‌ها وجود ندارد. برخلاف اقتصاد پنهان، اقتصاد زیرزمینی گونه‌هایی از بی‌عدالتی و ظلم اجتماعی و تضییع حقوق دیگران را با خود به همراه دارد و به جز دست اندرکاران این گونه فعالیت‌ها، باقی افراد جامعه از آن متضرر یا حداقل بی‌بهره هستند. اقتصاد پنهان به اقتصاد کشورها آسیب نمی‌رساند؛ ولی بخش اقتصاد زیرزمینی به شدت سبب عدم کارآیی بخش‌های مختلف رسمی اقتصاد می‌گردد، بالاخص هنگامی که مستخدمین دولتی در انجام اعمال خلاف قانون متبحر و عامل شوند و به آن عادت کنند، رفته رفته این عادت سبب می‌شود تا از انجام امور محوله خودداری نمایند، مگر عواید غیرقانونی دریافت دارند. این نوع رفتار عملاً موجب بسته شدن شریان‌های اجرایی کشور و ترویج بی‌قانونی می‌شود. اصلاح اقتصاد و ایجاد انضباط مالی به لحاظ از بین بردن این گونه فعالیت‌ها از پیش شرط‌های اصلاحات و توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور می‌باشد.

بخش خانوار

خانوارها کالاها و خدمات زیادی را تولید می‌کنند که در خانواده مصرف می‌شود و تولیدات آنها کمتر به بازار عرضه می‌گردد. برای مثال: فعالیت خانم‌های خانه‌دار در منزل به صورت فعالیت‌های بدون مزدی می‌باشد که چنانچه ارزش افزوده این فعالیت‌ها در حساب‌های ملی وارد شود، می‌تواند در مجموع، تولید ناخالص داخلی را در اقتصاد در نزدیک به نیم برابر افزایش دهد. فعالیت‌های مرد در خانه از قبیل تعمیرات در اوقات فراغت وی نیز در زمره این گونه فعالیت‌ها قرار می‌گیرد. این امور در جوامع روستایی نمود بیشتری دارد، بالاخص در کشورهای در حال توسعه به دلیل درآمد کم و در نتیجه، خودکفایی خانوارها غالباً کالاها و خدمات بسیاری در خانه‌ها تولید و مصرف می‌شود که فقدان قیمت برای کالاها و خدمات تولیدی در این بخش عملاً محاسبه میزان و سهم این بخش را در محاسبات ملی غیرممکن می‌سازد. علاوه بر این، بسیاری از مبادلات در این جوامع عمدتاً به صورت پایاپای صورت می‌پذیرد که بر مشکلات محاسباتی نیز می‌افزاید.

بخش غیررسمی

بخش غیررسمی شامل تولیدکنندگان جزء و کارکنان آنها و کسبه و پیشه‌وران بدون کارگر و کارکنان خدمات تجاری، حمل و نقل و دیگر خدمات است. در کشورهای در حال توسعه از بارزترین نوع این فعالیت‌ها: کسبه دوره‌گرد، دست فروش‌ها و کارگاه‌های کوچک بدون کارگر - که اغلب در خانه‌ها قرار دارند - می‌باشند که از نظر تعداد نیز قابل توجه هستند. تفاوت عمده این بخش با بخش خانوارها در این است که تولیدات بخش غیررسمی برخلاف تولید خدمات خانگی به صورت کالاها یا خدمات واسطه‌ای به سایر تولیدکنندگان یا به صورت کالاها و خدمات نهایی به مصرف‌کنندگان عرضه می‌شود و این به معنای وقوع مبادلات بازاری است. وجود مبادلات بازاری باعث به وجود آمدن قیمت می‌شود و قاعدتاً باید در حسابداری ملی منظور شود، ولی به دلیل دشوار بودن و پرهزینه بودن جمع‌آوری اطلاعات و آمار در این بخش، عملاً از بررسی آن صرف نظر می‌شود. باید توجه نمود که تولید و مصرف کالاها و خدمات تولید شده در بخش غیررسمی منع قانونی ندارد و این گونه فعالیت‌ها در اقتصاد کشور کاملاً مجاز می‌باشند.

بخش غیرعادی

فعالیت‌هایی که در این بخش قرار می‌گیرند، شامل: مجموعه فعالیت‌های اقتصادی می‌باشد که تولید آنها قانونی است؛ ولی به هر حال انجام آنها به نحوی با اعمال خلاف قوانین موضوعه مملکتی توأم می‌باشد. این دسته از فعالیت‌ها در متون اقتصادی با نام‌های متعددی نظیر اقتصاد: سیاه، زیرزمینی، پنهان، مخفی، غیررسمی، نامرئی، غیرقانونی، موازی، دوم، سایه، غیرقابل مشاهده، گزارش نشده و یا کلماتی از این قبیل خوانده می‌شود که مفهوم هر کدام به دلیل نظر محققین مختلف و تمرکز تحقیقات آنها بر ویژگی خاصی از اقتصاد غیرعادی بوده است.^۱ ویژگی عمده فعالیت‌های این بخش، قانونی و مجاز بودن اصل تولید کالا و خدمت است؛ ولی در نحوه تولید یا توزیع آن کاری خلاف و غیرقانونی صورت گرفته است. مثال‌های زیادی در این بخش وجود دارد که برای مثال می‌توان به: فرار از مالیات به طرق مختلف، فرار از مقررات نظیر عدم رعایت قوانین مشرف بر تدابیر ایمنی کارگاه‌ها، عدم معرفی کارگران به بیمه‌های اجتماعی، حساب سازی دفاتر قانونی، فاکتور ندادن، فرار از قوانین حداقل دستمزد کارگران، ثبت نکردن، مجوز نگرفتن، سوء استفاده از بیمه‌های مختلف، تبانی با ممیزین مالیاتی، استفاده از نیروی کار مهاجرینی که به کارگیری آنها غیرقانونی است، نقل و انتقال و قاچاق ارز و موارد مشابه از این نوع اشاره نمود.

تجلی این گونه فعالیت‌ها در بخش دولتی، نمود خاصی دارد. برای مثال: استفاده از قدرت دولت‌سالاری در تمامی ردیف‌های مختلف سمت‌های دولتی، عملاً در این بخش قرار می‌گیرند. برای مثال: اختلاس، تبانی، دخالت‌های مختلف در امر مخدوش ساختن مناقصه‌ها، مزایده‌ها، معاملات دولتی، ارزیابی خلاف واقع، نادیده گرفتن قوانین و مقررات، عدم رعایت بی‌طرفی در توزیع سهمیه‌ها، گرفتن رشوه جهت انجام سریع امور مراجعین، جلو انداختن نوبت مراجعین، استفاده ناصحیح از سرمایه بخش دولتی، بالاخص آن بخش از سرمایه دولتی که در اختیار دولتمردان چه در بخش کشوری و چه لشگری قرار می‌گیرد. گرچه از لحاظ قانونی برای در اختیار قرار دادن اموال دولتی تحت اختیار مدیران در اکثر کشورها، قوانین و مقرراتی وجود دارد؛ ولی تخطی از حدود قانونی آن سبب می‌شود که استفاده از این

^۱ - اقتصاد غیررسمی، (۱۳۷۴). ترجمه و نگارش منوچهر نوربخش، کامران سپهری، مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی، بانک مرکزی ایران.

گونه سرمایه‌ها و اختیارات در زمره فعالیت‌های بخش غیرعادی قرار گیرد.

حجم این بخش در اکثر کشورها زیاد است و برخی از بررسی‌ها مبین این موضوع است که عدم گزارش میزان فعالیت این بخش در محاسبات مربوط به حساب‌های ملی باعث می‌شود که نتایج به دست آمده در حساب‌های ملی از قابلیت تحلیل چندانی برخوردار نباشد. این موضوع در کشورهای مختلف متفاوت است؛ ولی اساساً در کشورهایی که روابط قانونی و تشکیلاتی منسجم در بین نهادهای جامعه وجود ندارد، این بخش گسترده‌تر می‌باشد.

بخش غیرقانونی

اصل تولید کالا و خدمت در بخش غیرقانونی، غیرمجاز می‌باشد. به عبارت دیگر، کلیه فعالیت‌هایی که در این بخش قرار می‌گیرند، همگی غیرقانونی هستند. در حساب‌های ملی، کلیه فعالیت‌هایی که از لحاظ قوانین موضوعه مملکتی غیرقانونی شناخته می‌شوند در محاسبات حذف می‌گردند. دامنه فعالیت‌های غیرقانونی در اکثر کشورها متفاوت است و برحسب کشورهای مختلف، نوع فعالیت غیرقانونی در آن متغیر می‌باشد. از طرفی، مقایسه این بخش در کشورهای مختلف به دلیل تنوع و یا تضاد قوانین کشورها مبنی بر خلاف بودن یا نبودن یک فعالیت بسیار صعب می‌نماید. برای مثال: کشت خشخاش در یک کشور، قانونی تلقی می‌شود و در کشور دیگر، غیرقانونی به حساب می‌آید. روسپیگری و قمار و خرید و فروش مواد مخدر و مشروبات الکلی نیز از این گونه موارد هستند. ولی می‌توان به بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی اشاره نمود که در اکثریت قریب به اتفاق کشورها غیرقانونی تلقی می‌شوند. همانند فعالیت‌هایی نظیر: جعل اسناد، چاپ غیرقانونی اسناد اعتباری و پول، اخاذی، جیب‌بری، کلاه برداری، تولید و توزیع کالاها و خدمات غیرقانونی، قاچاق، دستبرد کارکنان در محل کار خود، ارتشاء، سرقت از فروشگاه‌ها و مؤسسات و به طور کلی اعمال سارقانه، غضب، جنایات سازمان یافته و غیره.

اقتصاد پنهان و زیرزمینی

با توجه به مباحث فوق، سه بخش اقتصاد متعارف و خانوار و غیررسمی بخش‌هایی هستند که به طور قانونی اقدام به تولید می‌نمایند که در بخش اول، تولید و مبادله به سهولت صورت می‌گیرد و در بخش دوم، مبادله به صورت اقتصادی آن صورت نمی‌پذیرد؛ ولی در بخش غیررسمی مبادله هم صورت می‌پذیرد و کالاها و خدمات ارائه شده، دارای قیمت می‌باشند. از دو بخش اخیر شاید بتوان به نام بخش‌هایی که پنهان هستند، نام برد.

گونه‌های رفتاری: تولید- مبادله- قیمت- ثبت

بخش	تولید کالا	مبادله	قیمت	حساب ملی
متعارف	قانونی	دارد	دارد	ثبت
خانوار	قانونی	ندارد	ندارد	عدم ثبت
غیررسمی	قانونی	دارد	دارد	عدم ثبت
غیرعادی	قانونی (تخلف)	دارد (تخلف)	فازی	ثبت

غیرقانونی	غیرقانونی	غیرقانونی	فازی	عدم ثبت
-----------	-----------	-----------	------	---------

در بخش دیگر که از آن تحت عناوین بخش‌های غیرعادی و غیرقانونی نام برده شد؛ به نحوی در فعالیت خود اقدام به عمل غیرقانونی می‌نمایند. در بخش غیرعادی، اصل تولید کالا یا خدمت قانونی است ولی همراه با اعمال خلاف قانون است. در بخش غیرقانونی، تولید کالا یا خدمت از اصل عمل غیرقانونی می‌باشد، تا چه رسد به توزیع آن. این دو بخش را می‌توان بخش‌های زیرزمینی نامید. با طبقه‌بندی بخش‌ها به صورت دو طبقه: پنهان و زیرزمینی، دو ویژگی: قانونی و غیرقانونی آنها همواره تداعی می‌شود.

در مورد حجم و وسعت فعالیت اقتصاد پنهان، شاید بتوان به برآوردهایی رسید؛ ولی وسعت فعالیت‌های بخش اقتصاد زیرزمینی به دلیل طبیعت عمل خلاف قانون در این بخش، به سختی قابل حصول است. وجود بخش غیررسمی اقتصاد پنهان می‌تواند به دلیل پایین بودن سطح زندگی باشد. پایین آمدن سطح زندگی به دلیل افزایش فقر، خود علتی برای افزایش فعالیت بخش‌های زیرزمینی است. این پدیده در شرایطی که فقر و کاهش درآمدهای حقیقی رو به ازدیاد باشد تصاعدی افزایش می‌یابد. بررسی کشورهای مختلف نشان می‌دهد که فعالیت‌های بخش زیرزمینی در کشورهای فقیر هم در سطوح افراد با درآمد پایین وجود دارد و هم در سطح افراد با درآمد بالا. ولی در کشورهای غنی، فعالیت‌های بخش زیرزمینی بیشتر در سطوح افراد با درآمد بالا وجود دارد و گروه‌های پایین‌تر درآمدی کمتر به این معضل دچار هستند. هرچه مستخدمین دولت بیشتر به فعالیت‌های زیرزمینی اقتصاد بپردازند، اصلاح اقتصاد و ایجاد انضباط مالی به لحاظ از بین بردن این گونه فعالیت‌ها صعب‌تر و مشکل‌تر می‌شود. بالاخص هنگامی که این فعالیت‌ها فراگیر شوند و قوای انتظامی و قضائی نیز آلوده گردند، اصلاح جامعه بسیار مشکل خواهد بود و به عبارت دیگر، این آلودگی نهادینه شده است.^۹

پولشویی

واژه پولشویی اولین بار پس از رسوایی «واترگیت»^{۱۰} بکار برده شد. بسیاری از اشخاص، اعم از حقیقی و حقوقی دولتی و غیردولتی و وابسته به دولت و سیاسیون در اهداف سودجویانه خود با دورزدن قانون درآمدهای نامشروع و غیرقانونی بدست آورده را از طرق مختلف پولشویی تطهیر می‌کنند. به عبارت دیگر پولشویی فعالیتی غیرقانونی است که در طی انجام آن، درآمدهای ناشی از اعمال خلاف قانون، مشروعیت می‌یابد. به عبارت دیگر پولشویی به مجموعه عملیاتی اطلاق می‌شود که شخص برای مشروع نمودن درآمدهای نامشروع انجام می‌دهد.

در دستورالعمل جامعه اروپا^{۱۱} مصوب مارس ۱۹۹۰ پولشویی به تبدیل یا انتقال یک دارایی، با علم به اینکه از

۹- براساس گزارش فرمانده نیروی انتظامی ۷۰٪ متهمان پرونده‌های قاچاق کالا و ارز در سراسر کشور و ۹۰٪ متهمان پرونده‌های قاچاق کالا

در بعضی استان‌ها توسط قوه قضائیه تبرئه می‌شوند. <http://www.kayhannews.com/811022/other4.htm#other401>

مدیرکل مرکز مبارزه با قاچاق کالا بر این عقیده است که: "جریان‌های بازدارنده‌ای در کشور وجود دارد که به نحوی پیچیده و هماهنگ در مبارزه با قاچاق کالا مانع ایجاد کرده و سنگ اندازی می‌کنند."

<http://www.hamshahri.org/HAMNEWS/1382/820225/ECONOM/ EVENT.HTM>

وزیر بازرگانی به نقل از رئیس کل گمرکات کشور اعلام می‌دارد که از ۱۸۰،۰۰۰ پرونده قاچاق ارسالی به قوه قضائیه ۱۷،۰۰۰ پرونده (۹۵٪)

تبرئه شدند. <http://www.refahweekly.com/eco/pz09hfbp.htm>

¹⁰ Watergate: The Scandal That Brought Down Richard Nixon. <http://www.watergate.info/>

¹¹ Article 6 of the 1990 European Communities (EC) Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime. Strasbourg, 8.XI.1990. <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/141.htm>

فعالیت‌های مجرمانه به دست آمده باشد، و به منظور پنهان داشتن یا گم کردن رد منشا غیرقانونی آن دارایی، یا کمک به شخصی که مرتکب چنین جرمی شده است برای گریز از پیامدهای قانونی جرم مزبور تعریف شده است. در این دستورالعمل فرآیند پولشویی از قرار ذیل است:

۱. تبدیل یا انتقال مال با علم به اینکه چنین مالی از یک جرم کیفری حاصل شده است به منظور مخفی کردن یا تغییر ظاهر منشا غیرقانونی مال موردنظر یا کمک به شخصی که مرتکب چنین جرمی شده است برای فرار از پیامدهای قانونی عمل خود.

۲. پنهان کردن یا تغییر ماهیت واقعی، منشا، محل، جابجایی یا مالکیت مال با علم به اینکه چنین مالی از فعالیت مجرمانه حاصل شده است.

۳. تملک، تصرف یا استفاده از مال با علم به اینکه چنین مالی حاصل فعالیت‌های مجرمانه است.

طبق تعریف قانون مبارزه با پولشویی در ایران^{۱۲}، جرم پولشویی عبارت است از:

۱. تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد؛

۲. تبدیل، مبادله، یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشاء غیرقانونی آن با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد؛

۳. اخفاء یا پنهان کردن ماهیت واقعی، منشاء، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی، یا مالکیت عوایدی که بطور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

در عملیات پولشویی درآمدهای زائیده فعالیت‌های غیرقانونی به گونه‌ای با درآمدهای حاصل از فعالیت‌های قانونی آمیخته می‌شوند بطوری که امکان شناسایی و تفکیک آنها از یکدیگر امکان‌پذیر نباشد. وقتی مجاری فعالیت مجرمانه و غیرقانونی در اقتصاد باز و بخش غیررسمی اقتصاد فعال باشد یا بخش رسمی از کارایی لازم برخوردار نباشد یا قوانین ضدپولشویی موثر نباشند و مجازات عملیات غیرقانونی و قانون‌گریزی قابل توجه نباشد وقوع پولشویی بسیار محتمل است.

درآمدهای نامشروع در اقتصاد زیرزمینی معروف به پولهای کثیف به سه دسته خاکستری، سیاه و خونین تقسیم می‌شوند. پول خاکستری از مجاری زیرزمینی و دور از چشم حکومت قانون حاصل می‌شود. پول سیاه ناشی از درآمدهایی است که از قاچاق کالا و ثروت‌های نامشروع دیگر به دست می‌آید. پول خونین منتج از اقدامات ضدبشری و خیانت‌کارانه و مواد مخدر و از این قبیل است. درآمدهای حاصل از فروش کالا و یا انجام امور تولیدی و پنهان از نظارت قانونی دولت پول خاکستری است و شامل فرار از مالیات می‌شود. درآمدهای حاصل از قاچاق کالا و شرکت در معاملات دولتی خارج از عرف طبیعی مشمول پول سیاه می‌شود.

اندازه‌گیری آثار منفی پولشویی به آسانی میسر نیست. برآورد تقریبی پولشویی صندوق بین‌المللی پول (IMF) حاکی از آن است که حجم پولشویی در جهان حدود ۲ تا ۵ درصد تولید ناخالص داخلی کشورهاست.^{۱۳} این حجم

^{۱۲} قانون مبارزه با پولشویی، مصوب ۲ بهمن ۱۳۸۶. آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی، مصوب ۱۸ آذر ۱۳۸۸.

^{۱۳} International Monetary Fund. Enhancing Contributions to Combating Money Laundering: Policy Paper. Prepared by the staffs of the International Monetary Fund and the World Bank. Washington, D.C.: IMF, 2001.

عظیم پولشویی مبین تأثیرات منفی بسیار زیادی بر اقتصاد کشورها است. مسلماً فعالیت‌های مجرمانه موجب انواع فسادهای مالی و بزهکاری‌های اجتماعی شده و با تخریب بازارهای مالی منجر به ورشکستگی فعالان قانونی بخش خصوصی و کاهش بهره‌وری در اقتصاد و افزایش ریسک و بی‌ثباتی و توزیع نابرابر درآمد و ثروت در اقتصاد شده که همگی رشد و توسعه اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهند و از سوی دیگر صحت عمل و اعتماد افراد در فعالیت‌های مالی را مخدوش نموده و تقلب و ناراستی را در جامعه افزایش می‌دهد.

پولشویی تنها شامل نقل و انتقال و مبادله یا خرید و فروش نیست بلکه وسیع‌تر از این مفاهیم است و شیوه‌های تطهیر پول بسیار پیچیده و متنوع است. در همه حالات ابتدا با ایجاد درآمد غیرقانونی مثلاً از طریق بنگاهها یا اشخاص به صورت غیرقانونی آغاز می‌شود. این اشخاص و بنگاهها از طریق روشهای غیرمجاز و دور زدن قانون اقدام به تولید پول کثیف می‌نمایند. سپس پول کثیف با استفاده از شبکه بانکی یا موسسات مالی یا صندوق‌های قرض‌الحسنه وارد شبکه بانکی می‌شود. مبادلات پولی از طریق نهادهای واسطه یا کارگزار عملاً سر نخ مبادلات را کور می‌نماید و عمل پولشویی به مقصود خود می‌رسد.^{۱۴}

مالیات بر ارزش افزوده

یکی از سیستم‌های مهم مالیاتی که می‌تواند در کشف پولشویی موثر باشد سیستم مالیات بر ارزش افزوده است. این سیستم بطوری که کامل اجرا شود می‌تواند تقریباً کلیه معاملات مالی در اقتصاد را تحت پوشش و نظارت قرار دهد و از فرار مالیاتی جلوگیری کند. این سیستم یک سیستم خود اجرا است و همه مودیان مالیاتی عملاً مأمور مالیات هستند. با توجه به این که مودیان برای استفاده از اعتبار مالیاتی ملزم به ارائه فاکتور هستند زمینه شناسایی خود به خود میزان معاملات سایر مودیان را نیز فراهم می‌نمایند. چنانچه اجرای مالیات بر ارزش افزوده صحیح باشد، یک سیستم اطلاعاتی کامل از معاملات و مبادلات تجاری بوجود می‌آید که به شفافیت مبادلات و فعالیت‌های اقتصادی می‌انجامد.

از لحاظ اقتصادی، ارزش افزوده به مفهوم مابه‌التفاوت ارزش ستانده و ارزش داده در هر معامله کالا یا خدمت است. در سیستم مالیات بر ارزش افزوده، هر فروشنده در هنگام فروش کالا یا خدمت، مالیات متعلقه را بر صورت‌حساب افزوده و آن را همراه با قیمت کالا یا خدمت از مشتری دریافت می‌نماید. اولین فروشنده، مالیات را یکجا به دولت پرداخت کرده و در مراحل بعدی، هر فروشنده تنها مابه‌التفاوت مالیات (پس از کسر مالیاتی که فروشنده قبلی پرداخت نموده) را به حساب مالیات واریز می‌کند. مالیات بر ارزش افزوده کلیه فعالیت‌ها و کالاها و خدمات را در اقتصاد در برمی‌گیرد، لذا از گستردگی پوششی خاصی بر همه معاملات اقتصاد برخوردار است.^{۱۵} از دیدگاهی دیگر حاصل جمع

<http://www.imf.org/external/np/ml/2001/eng/042601.htm>

World Bank website, deals primarily with macro-economic consequences of money laundering.

<http://www.worldbank.org/fandd/english/0397/articles/0110397.htm>

¹⁴ See:

- Peter Lilley, Dirty Dealing: The Untold Truth about Global Money Laundering, (2000), Kogan Page Limited, London.
- N.C. DeAssis; S.M. Yikona, Financial Sector Development and Money Laundering, (1996), Mission Press, Zambia.
- Guy Stessens, Money Laundering, (2000) Cambridge University Press, Cambridge.
- Peter Temple, Essential Elements of the Prevention of Money Laundering, (2001), Securities Institute Washington DC.
- William C Gilmore, International Efforts to Combat Money Laundering, (1992) Grotius Publications, Cambridge.
- Sandeep Savla, Money Laundering and Financial Intermediaries, (2001), Kluwer Academic Publishers Group, Dordrecht.

^{۱۵} اکبر کمیجانی، بیژن بیدآباد، زهرا عابدی، فریبا فهیم یحیایی، محمد عبسی زاده، فریبا شیرخانی، تحلیلی بر مالیات بر ارزش افزوده و بررسی مقدماتی امکان اجرای آن در اقتصاد ایران، وزارت امور اقتصادی و دارائی، ۱۳۷۱. چاپ مجدد توسط معاونت امور اقتصادی وزارت امور

ارزش افزوده تمام افراد و بنگاه‌های اقتصادی در واقع همان تولید ملی است. زیرا کل معاملات منهای معاملات واسطه‌ای (خرید افراد و بنگاه‌ها از افراد و بنگاه‌های دیگر) برابر با مجموع دستمزد، نرخ بهره، اجاره و سایر پرداخت‌ها به عوامل تولید در سطح ملی بوده و مساوی تولید ملی است. به عبارت دیگر:

$$\begin{aligned} \text{ارزش معاملات واسطه‌ای} - \text{ارزش کل معاملات} &= \text{ارزش افزوده کل} \\ &= \text{فروش نهایی} \\ &= \text{استهلاک} + \text{اجاره} + \text{سود} + \text{نرخ بهره} + \text{دستمزد} \\ &= \text{تولید ناخالص داخلی} \end{aligned} \quad (1)$$

مالیات بر ارزش افزوده نوعی مالیات بر فروش چند مرحله‌ای است که خرید کالاها و خدمات واسطه‌ای را در صورتی که فروشنده قبلی مالیات آن را پرداخت کرده باشد به همان میزان از پرداخت مالیات معاف می‌سازد. به تعبیری، مالیات بر ارزش افزوده نوعی مالیات بر قیمت فروش است که در اصل بار مالیاتی آن بر دوش مصرف‌کننده نهایی بوده و این مالیات بر اساس درصدی از ارزش افزوده در هر مرحله‌ای از تولید اخذ می‌شود. لذا شناسایی و پیگیری تراکنش‌های مالی از ویژگی‌های این شیوه مالیاتی است. براین اساس که مجموع ارزش افزوده تمام بنگاه‌های بازرگانی در هر مرحله از تولید نوع دیگر تعریف تولید ناخالص ملی است، لذا، مالیات بر ارزش افزوده مالیات بر تولید یا درآمد ملی است. به عبارت دیگر، مالیات به کل فروش بنگاه اعمال می‌شود و با اعمال آن اعتبار مالیاتی برای خرید از سایر بنگاه‌ها به بنگاه جدید اعطا می‌شود. بنابراین، اعمال مالیات بر ارزش افزوده نیازمند فهرست کردن کل صورت حساب‌ها در بنگاه است. زیرا هر بنگاه برای دریافت اعتبار مالیاتی باید قادر باشد که صورت مالیات پرداخت شده توسط فروشنده قبلی را ارائه دهد، لذا خریدار را تشویق می‌کند که به فروشنده برای پرداخت مالیاتش فشار آورد. چهار روش مختلف برای محاسبه مالیات بر ارزش افزوده بکار برده می‌شود.^{۱۶}

سیستم کشف پولشویی (MLD)

امکان جلوگیری از جریان پولشویی با گسترش فناوری الکترونیک، بسیار بیش از قبل امکانپذیر می‌باشد. با تطابق اطلاعات مالیاتی و بانکی می‌توان طرفهای اصلی معاملات و صاحبان واقعی منابع مالی را شناسایی کرد. بدیهی است استفاده از هر فناوری جدید، در مراحل اولیه با مشکلاتی مواجه خواهد بود، لیکن با توسعه سیستم کشف پولشویی، بتدریج از نقاط مبهم و تاریک آن کاسته خواهد شد و می‌توان امیدوار بود تا بتدریج با قبول عمومی و ایجاد زمینه‌های لازم در زمینه مالیات و بانکداری الکترونیک، کارائی سیستم کشف پولشویی نیز افزایش یابد.

کلیه عملیات تجاری یا مالی به قصد انتفاع یا به صورت غیرانتفاعی شامل موارد زیر می‌شوند:

۱- معاوضه پول با کالا یا خدمت (معامله)

۲- معاوضه کالا یا خدمت با کالا یا خدمت دیگر (تهاتر)

۳- معاوضه پول با پول (قرض)

اقتصادی و دارائی، ۱۳۷۴. <http://www.bidabad.com/doc/malyat-vat.pdf>

^{۱۶} برای جزئیات بیشتر رجوع شود به:

A. A. Tait, Value Added Tax, International Practice, and Problems, IMF, Washington Dc, 1988; P. 219.
Richard W. Lindholm, The Value Added Tax, A Short Review of the Literature, *Journal of Economic Literature*, December 1970.

۴- پرداخت انتقالی پولی

۵- پرداخت انتقالی کالا یا خدمت

۶- جابجائی پول

۷- جابجائی کالا

بسیاری از موارد فوق از لحاظ مالی تبادل‌های سودآور و اقتصادی هستند که مشمول پرداخت‌های مالیاتی می‌باشند. از طرف دیگر عملیات فوق نیازمند طی فرایند پرداخت و دریافت می‌باشند لذا مطابق با هر معامله و انتقال کالا یا خدمت باید یک پرداخت و دریافت پولی اعم از نقدی یا وعده‌دار وجود داشته باشد. اگر عملیات پولی پرداخت و دریافت از طریق بانک یا سایر نهادهای پولی صورت گیرد دو اطلاع از هر معامله یعنی اطلاعات کالایی و اطلاعات پولی قابل تطبیق هستند. اگر این دو اطلاع منطبق بر هم نباشند باید خلل و ظنی از نوع پولشویی در معامله وجود داشته باشد.

بطور کلی یک طرف عملیات پولشویی در سیستم بانکی شامل بانک‌ها، موسسات مالی و اعتباری و صندوق‌های قرض الحسنه است که با تطهیر پول نامشروع آن را به چرخه اقتصاد وارد می‌کنند. از طرف دیگر نهادهای مالیاتی کشور که باید برگردش معاملات و درآمدهای کلیه اشخاص در کشور نظارت داشته باشند از نقاط مهم برای ردگیری پولشویی محسوب می‌شوند. سیستم کشف پولشویی (MLD) شرایط ساختاری و الکترونیکی تطبیق اطلاعات مالیاتی با اطلاعات بانکی را فراهم می‌آورد.

جلوگیری از پولشویی منجر به کارایی و شفافیت مالی می‌گردد و عملاً بنیان‌های ثبات و رشد و توسعه اقتصاد و اخلاق و اعتماد افراد را فراهم آورده که به نوبه خود غنا سرمایه اجتماعی را به دنبال خواهد داشت. از لحاظ کلی می‌توان موارد زیر را از جمله محسنات سیستم کشف پولشویی پیشنهادی دانست:

۱. کاهش قاچاق
۲. کاهش بزه‌های مالی و کمک به کشف سایر بزهکاری‌ها
۳. کاهش پولشویی
۴. کاهش فرار از مالیات
۵. جلوگیری از تبانی ممیز و مودی و کاهش فساد دستگاه مالیاتی کشور
۶. وسیع کردن پایه مالیاتی
۷. کاهش نرخ مالیات
۸. کاهش به‌هم‌فزاینده پولی
۹. تثبیت اقتصادی
۱۰. افزایش اعتماد جامعه
۱۱. توسعه اقتصادی و رشد تولید و اشتغال
۱۲. افزایش رفاه جامعه

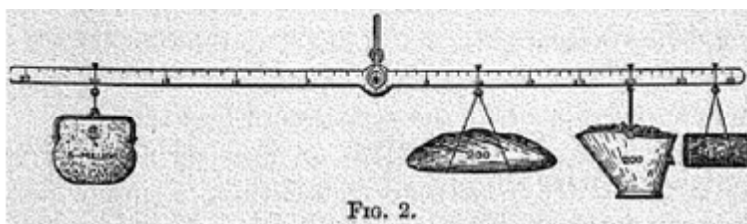
معامله و پول

در انجام هر معامله‌ای در اقتصاد دو عمل تحویل کالا یا خدمت و پرداخت وجه صورت می‌گیرد. این قاعده کلی در همه معاملات اعم از خرید و فروش کالا یا خدمت بطور اعم صورت می‌پذیرد. برای مثال پرداخت حقوق و دستمزد نیز نوعی خرید خدمت محسوب و در ازای فروش خدمت نیروی انسانی، پرداخت وجه برای آن صورت می‌پذیرد. این امر سبب می‌شود تا بتوان همواره جریان پرداخت وجه چه نقدی یا مدت‌دار را در مقابل جریان معاملات کالاها و خدمات قرار داد.

نظریه مقداری پول فیشر مهمترین تئوری در ارتباط با تعادل همزمان بازارهای پول و کالا است. وی با بیان و مثال‌های ساده نشان می‌دهد^{۱۷} که همواره رابطه خطی زیر بین پول و معامله وجود دارد:

$$(۲) \quad \text{قیمت کالا} \times \text{مقدار کالای معامله شده} = \text{حجم پول} \times \text{سرعت گردش پول}$$

وی برای تشریح این نظریه از قیاس و ترازو استفاده می‌کند و با توجه به روابط مکانیکی موجود بین اقسام متغیرهای معادله فوق، در حالی که همه چیز ثابت باشد (*Ceteris Paribus*) ارتباط ریاضی فوق همواره برقرار است و رابطه فوق همانند قانون ترازو در فیزیک یک قانون در اقتصاد می‌باشد.^{۱۸}

تصویر از کتاب قدرت خرید پول نوشته ابروینگ فیشر

آنچه که می‌تواند به نوعی در چرخه مزبور مد نظر قرار نگیرد مبادلات تهاتری است که دارائی، کالا یا خدمت به نحوی با دارائی، کالا یا خدمتی دیگر معاوضه شود. عملیات قرض نیز در این ارتباط قرار می‌گیرد. در قرض پرداخت منابع مالی در حال با دریافت منابع مالی در آتی معامله می‌شود.

واردات و صادرات کالا یا خدمت نیز همانند معاملات ریالی دو وجه مبادله و پرداخت دارند. این اقلام در حساب جاری ترازپرداخت‌ها درج می‌شوند. عملیات پرداخت‌های انتقالی و جابجائی سرمایه از داخل به خارج از کشور و بالعکس که در حساب سرمایه تراز پرداخت‌های خارجی منعکس می‌شوند اگر از طریق سیستم بانکی انجام شوند در حساب بانک‌ها قابل رهگیری هستند. قواعد بازرگانی و مستندات هر عمل تجارت خارجی نظیر پیش‌فاکتورهای خرید و فروش، گشایش اعتبار اسنادی، اعلامیه و گواهی مبداء، اظهارنامه بار و کالا، اظهارنامه محموله، بارنامه، مستندات بازرسی کالا، نظارت گمرک و اسناد ترخیص و غیره می‌توانند به جریان رهگیری معاملات خارجی کمک نمایند.

¹⁷ Fisher, Irving, (1911) *The Purchasing Power of Money: Its Determination and Relation to Credit, Interest, and Crises*. Reprints of Economic Classics, New York.

^{۱۸} نگاه کنید به: مهناز ربیعی، رابطه نرخ بهره و نرخ ارز در ایران، رساله دکتری اقتصاد، به راهنمایی بیژن بیدآباد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ۱۳۸۵.

بیدآباد، بیژن و مهناز ربیعی، رابطه نرخ ارز و نرخ بهره در اقتصاد ایران (ارزیابی مجدد و توسعه نظریه مقداری پول). پژوهشنامه اقتصادی، بهار

۱۳۸۸، ۹ (۱) (پیاپی ۳۲)، صفحات ۶۷-۹۶. <http://www.bidabad.com/doc/herkhe-arz-bahreh-1.pdf>

آنچه که در سیستم بانکی می‌تواند مبهم تلقی شود. خرید و فروش ارز بین اشخاص داخل و خارج کشور از طریق عملیات معاوضه پول است. بدین ترتیب که فردی (نفر اول) به طرف خود در داخل کشور (نفر دوم) وجهی به پول داخلی می‌دهد و در عوض فرد سوم در خارج از کشور که طرف دوم است وجهی به ارز به فرد چهارم که طرف حساب فرد اول است پرداخت می‌نماید. هر چند این عمل معاوضه تلقی می‌شود ولی اگر پرداخت فرد اول به فرد دوم از طریق سیستم بانکی صورت پذیرد هنوز قابل رهگیری است.

قاچاق کالاها از طیف وسیعی برخوردار است و عمده قاچاق و مبادله هر کالائی در شبکه خاص خود اتفاق می‌افتد. چنانچه شرایط به گونه‌ای اطراف معامله قاچاق را ملزم به استفاده از شبکه بانکی نماید یا سازمان مالیاتی کشور نظارت خاصی بر معاملات عمده فروشی و حمل و نقل کالاها داشته باشد قاچاق از طریق سیستم کشف پولشویی (MLD) قابل کشف و رهگیری است.

تطبیق اطلاعات معاملات و اطلاعات پولی

دو ماتریس مربع T و P زیر را با ابعاد $n \times n$ در نظر بگیرید که n تعداد اشخاص معامله‌گر در اقتصاد می‌باشد.

$$T = \begin{bmatrix} t_{11} & \dots & t_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ t_{n1} & \dots & t_{nn} \end{bmatrix} = P = \begin{bmatrix} p_{11} & \dots & p_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ p_{n1} & \dots & p_{nn} \end{bmatrix} \quad (3)$$

هر عنصر t_{ij} در ماتریس T مبین میزان کالا یا خدمت فروخته شده توسط فرد i به فرد j است. همچنین هر عنصر p_{ij} در ماتریس P مبین میزان دریافت وجه معامله فرد i از فرد j است. در حالت نظری باید معادل هر معامله، پرداخت صورت گیرد لذا:

$$P_{ij} = t_{ij} \quad (4)$$

اگر دو طرف رابطه فوق را برای i و j جمع کنیم خواهیم داشت:

$$t = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n t_{ij} = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n p_{ji} = p \quad (5)$$

اسکالرهای t و p به ترتیب برابر هستند با مبلغ کل معاملات و مبلغ کل پرداخت‌ها در اقتصاد که از لحاظ نظری باید برابر باشند. مسلماً عملیات مالی و تجاری خرده در اقتصاد اجتناب‌ناپذیر است. لذا برای اینکه سیستم کشف پولشویی بتواند صحیح و کارا عمل کند باید بسیاری از خرده معاملات را از جریان بررسی خود حذف نماید. با توجه به این موضوع سطح‌بندی معاملات ضروری و بسیار مهم است. سطح‌بندی معاملات و چگونگی بررسی و برخورد یا معافیت آنان باید با توجه به عرف رفتاری در اقتصاد همه ساله تغییر داده شود. در این ارتباط باید ابزار و اسباب معاملات نظیر کارت‌های الکترونیکی، اسکناس و مسکوک و چک‌های رقم‌دار متناسب با سطح‌بندی معاملات تعریف شوند.

برای کشف پولشویی هر قرارداد باید از یک شماره سریال واحد برخوردار باشد. در این حالت پردازش و تطبیق اطلاعات بانکی و مالیاتی بسیار تسهیل خواهد شد. این شماره سریال واحد معاملات از طریق یک صفحه وب می‌تواند صادر و در اختیار هر فرد قرار گیرد.

سازمان کشف پولشویی

- برای انجام عملیات کشف پولشویی سازمان و تشکیلات خاصی باید در وزارت امور اقتصادی و دارائی تشکیل شود تا اطلاعات بانکی و مالیاتی را دریافت و پردازش نماید. وظایف سازمان کشف پولشویی از قرار ذیل است:
- ۱- اخذ اطلاعات مالیاتی مودیان. با مکانیزه کردن سیستم اطلاعات مالیاتی، کلیه اطلاعات مالیاتی اشخاص در بانک‌های اطلاعاتی در وزارت امور اقتصادی و دارائی جمع‌آوری و بصورت یکپارچه ذخیره می‌شود.
 - ۲- اخذ اطلاعات معاملات. کلیه اشخاص مکلف می‌شوند تا قراردادها، معاملات و اطلاعات مربوط به آنها را از طریق پورتالی که وزارت امور اقتصادی و دارائی از طریق اینترنت در اختیار عموم قرار می‌دهد در پایگاه داده‌هایی که به این منظور ایجاد می‌شود ثبت نمایند.
 - ۳- اخذ اطلاعات بانکی اشخاص. کلیه بانک‌ها، موسسات مالی - اعتباری و صندوق‌های قرض‌الحسنه مکلف می‌شوند تا کلیه اطلاعات دریافت و پرداخت و نقل و انتقال وجوه تمامی حساب‌های مشتریان خود و طرف حساب آنها را بطور مکانیزه در اختیار سازمان کشف پولشویی قرار دهند. بانک مرکزی مکلف می‌گردد تا بر حسن اجرای این موضوع نظارت کامل داشته باشد.
 - ۴- تدوین مقررات مربوط به سیستم کشف پولشویی. وزارت امور اقتصادی و دارائی همراه با بانک مرکزی مکلف به تدوین مقررات سیستم کشف پولشویی و تصویب آن در مراجع ذیصلاح است. مقررات لازم برای ایجاد هماهنگی لازم برای اجرای سیستم کشف پولشویی باید در این راستا ملحوظ شود.
 - ۵- مقایسه و تطبیق اطلاعات اشخاص و معاملات آنها. سازمان کشف پولشویی مکلف است تا نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای لازم برای مقایسه و تطبیق اطلاعات اشخاص و معاملات آنها بصورت مکانیزه را فراهم نماید.
 - ۶- تنظیم اسناد لازم برای پیگیری قضائی و ارجاع پرونده‌های متخلفین به مراجع قضائی. سازمان کشف پولشویی باید رویه‌های لازم برای پیگیری قضائی متخلفین را فراهم نماید. در این راستا قوه قضائیه مکلف می‌شود تا نهاد و پرسنل لازم برای رسیدگی به اینگونه تخلفات را سازماندهی نماید.
 - ۷- تدوین و توسعه و بهبود سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات لازم در سیستم کشف پولشویی. سازمان کشف پولشویی مدیریت‌های لازم برای تدوین و توسعه و بهبود سیستم‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات سیستم کشف پولشویی را ایجاد می‌نماید. توسعه و بهبود سیستم کشف پولشویی از وظایف این مدیریت می‌باشد.
 - ۸- هماهنگی با سایر نهادهای نظارتی و اجرائی. سازمان کشف پولشویی مکلف به برقراری ارتباط و ایجاد هماهنگی با سایر نهادهای نظارتی و اجرائی است و کلیه نهادهای مزبور مکلف به همکاری با این سازمان در راستای هدف و وظایف قانونی آن می‌باشند.

الزامات سیستم کشف پولشویی (MLD)

۱. نظارت الزامی بانک مرکزی بر کلیه موسسات مالی و اعتباری و صندوق‌های قرض‌الحسنه^{۱۹}
۲. یکسان‌سازی و کاهش نرخ مالیات به ۱۰٪ برای کلیه معاملات
۳. اجرای صحیح، فراگیر و مکانیزه مالیات بر ارزش افزوده^{۲۰}

^{۱۹} قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی در ۱۳۸۳/۱۰/۲۳. و قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱.

۴. ترویج معاملات الکترونیکی
۵. ایجاد مازول‌ها و سیستم‌های گزارش‌دهی معاملات الکترونیکی به سازمان پولشویی
۶. تقلیل اسکناس و جایگزینی آن با پول الکترونیکی
۷. هر شخص در معاملات خود باید از شناسه منحصر به فرد خود (شماره ملی برای اشخاص حقیقی و شناسه ملی برای اشخاص حقوقی) استفاده نماید.
۸. هر شخص در سیستم بانکی باید فقط دارای یک شناسه مشتری باشد.
۹. هر شخص در معاملات خود باید از شناسه بانکی منحصر به فرد خود استفاده نماید.
۱۰. کلیه اسناد معاملاتی، چک‌ها، برات‌ها، سفته‌ها و قراردادها باید شماره سریال منحصر به فرد داشته باشند.

منابع

- مستندات بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین، بخش بانکداری راستین <http://www.bidabad.com>
- قانون مبارزه با پولشویی، مصوب ۲ بهمن ۱۳۸۶.
- آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی، مصوب ۱۸ آذر ۱۳۸۸.
- قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی در ۱۳۸۳/۱۰/۲۳.
- قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱.
- قانون مالیات بر ارزش افزوده، مصوب ۱۷ اردیبهشت ۱۳۸۷.
- اکبر کیمیجانی، بیژن بیدآباد، زهرا عابدی، فریبا فهیم یحیایی، محمد عیسی‌زاده، فریبا شیرخانی، تحلیلی بر مالیات بر ارزش افزوده و بررسی مقدماتی امکان اجرای آن در اقتصاد ایران، معاونت امور اقتصادی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، ۱۳۷۱. چاپ مجدد، معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی، ۱۳۷۴.
- <http://www.bidabad.com/doc/malyat-vat.pdf>
- بیژن بیدآباد، طرح تفصیلی سیستم کشف پولشویی (MLD)، سیستم مکمل بانکداری راستین. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران. ۱۳۹۱. <http://www.bidabad.com/doc/detailed-mld.pdf>
- بیژن بیدآباد، آذرننگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری‌فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهروز، پیشنهاد لایحه قانونی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱.
- بیژن بیدآباد، آذرننگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری‌فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهروز، پیشنهاد آئین‌نامه اجرائی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱.
- بیژن بیدآباد، گونه‌شناسی نهادهای مالی و مراکز تصمیم‌گیری اقتصادی در ساختار اقتصاد ایران، مجموعه مقالات سیزدهمین کنفرانس سالانه سیاستهای پولی و ارزی، نقش نهادهای مالی در توسعه اقتصادی: عملکرد و چشم‌انداز- تجربه ایران، پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی ایران، ۳۱-۳۰ اردیبهشت ۱۳۸۲، صفحات ۴۴۶-۳۹۱، تهران.
- <http://www.bidabad.com/doc/nahadhayeh-mali.pdf>
- اقتصاد غیررسمی، (۱۳۷۴). ترجمه و نگارش منوچهر نوربخش، کامران سپهری، مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی بانک مرکزی ایران.

^{۲۰} قانون مالیات بر ارزش افزوده، مصوب ۱۷ اردیبهشت ۱۳۸۷.

- گزارش فرمانده نیروی انتظامی. <http://www.kayhannews.com/811022/other4.htm#other401>
- گزارش مدیر کل مرکز مبارزه با قاچاق کالا.
- http://www.hamshahri.org/HAMNEWS/1382/820225/ECONOM/_EVENT.HTM
- گزارش وزیر بازرگانی به نقل از رئیس کل گمرکات کشور.
- <http://www.refahweekly.com/eco/pz09hfbp.htm>
- مهناز ربیعی، رابطه نرخ بهره و نرخ ارز در ایران، رساله دکتری اقتصاد، به راهنمایی بیژن بیدآباد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ۱۳۸۵.
- بیدآباد، بیژن و مهناز ربیعی، رابطه نرخ ارز و نرخ بهره در اقتصاد ایران (ارزیابی مجدد و توسعه نظریه مقداری پول). پژوهشنامه اقتصادی، بهار ۱۳۸۸، ۹ (۱) پیایی ۳۲، صفحات ۶۷-۹۶.
- <http://www.bidabad.com/doc/nerkhe-arz-bahreh-1.pdf>
- A.A Tait, Value Added Tax, International Practice, And. Problems, IMF, Washington Dc, 1988.
- Richard W. Lindholm, " The Value Added Tax, A Short Review of the Literature, Journal of Economic Literature , December 1970
- Fisher, Irving, (1911) The Purchasing Power of Money: Its Determination and Relation to Credit, Interest, and Crises. Reprints of Economic Classics, New York.
- Watergate: The Scandal That Brought Down Richard Nixon. <http://watergate.info/>

Money Laundering Detection System (MLD)

Complementary System of Rastin Banking

Bijan Bidabad²¹

Abstract

Prevailing deficiencies in money laundering prevention is one of the important difficulties that has harmed individual and government rights and economies. Financial crimes, tax evasion, smuggling, conspiracy, embezzlement and various other offences are included in money laundering and its detection can lead to important improvements in economy. Money Laundering Detection System (MLD) provides the necessary background for detecting penetrations and thereof, protecting those who have legal economic activities. This system, as a complimentary system of Rastin Banking system, can also be executed as a separate module.

If conditions concerning underground economic transactions be in such a way that oblige the parties to carry their transactions through banking network; and further, tax authorities have special supervision on large transactions and commodity transportation; then the underground economic activities can be detected and traced by matching banking information and transaction information in MLD system. MLD system provides structural and electronic conditions for matching tax information and banking information.

Keywords: Money Laundry, Banking Information, Value Added Tax, Rastin Banking

²¹ Dr. Bijan Bidabad is Professor of Economics and Chief Economic Advisor to Bank Melli Iran.

bjan@bidabad.com <http://www.bidabad.com>